

УДК 658.2

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Т. Т. Ковальчук

студентка 4 курсу, група ЕП-41, навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Науковий керівник – ст. викладач Ж. А. Василенко

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

У статті висвітлено сутність та поняття категорії «ефективність». Розглянуто групи показників оцінки економічної ефективності діяльності підприємства та визначено основні шляхи її підвищення.

Ключові слова: ефект, ефективність, економічна ефективність, використання виробничих ресурсів.

В статье раскрыта суть и понятие категории «эффективность». Рассмотрены группы показателей оценки экономической эффективности деятельности предприятия и определены основные пути её повышения.

Ключевые слова: эффект, эффективность, экономическая эффективность, использование производственных ресурсов.

The article shows essence and the concept of the 'efficiency' and its action on the company. Considered the group of indicators to measure economic efficiency and the main ways of improving the functioning of the company.

Keywords: effect, efficiency, economic efficiency, manufacturing resources use.

Постановка проблеми. У зв'язку з погіршенням економічної ситуації в країні підприємства досить часто потребують вирішення проблем ефективного та безперервного функціонування. При цьому кожне підприємство прагне не лише підтримувати вже досягнутий рівень своєї діяльності, але й забезпечити підвищення ефективності її здійснення. За таких умов пошук можливих шляхів підвищення ефективності роботи підприємства є складним, але водночас надзвичайно актуальним завданням.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Дослідженню теоретико-методичних проблем економічної ефективності присвячені роботи вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, таких, як: П. Друкер, Ф. Кене, В. Ковальов, Х. Лібенштайн, К. Макконелл, М. Мескон, В. Паретто, В. Петті, Д. Рікардо, Ю. Сурмін, С. Фішер, С. Ф. Покропивний, Ю. В. Пономарьова, О. Шеремет, Й. Шумпетер та інші.

Метою статті є дослідження теоретичних підходів щодо визначення економічної ефективності господарської діяльності підприємства та основних шляхів її підвищення в сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу. Ефективність діяльності підприємства як складної системи є важливим критерієм оцінки його функціонування.

Зміст, який надають поняттю «ефективність» як українські, так і зарубіжні вчені, має певні відмінності. Так, С. Мочерний вбачає сутність ефективності у здатності приносити ефект, у результативності процесу, проекту тощо, які визначаються як відношення ефекту, результату до витрат, що забезпечили цей результат [1].

Розрізняють багато видів ефективності, а саме: економічну, екологічну, соціальну тощо [2, С. 114]. В дослідженні основна увага приділена ключовому виду ефективності –

економічній.

Економічна ефективність – це економічна категорія, що відображає співвідношення між одержаними результатами і витраченими на їх досягнення ресурсами. Загалом ефективність – це категорія, що характеризує продуктивність будь яких затрат, це комплексне відображення кінцевих результатів використання засобів виробництва і трудових ресурсів [3, С. 14].

Оцінка ефективності є загальною характеристикою результатів діяльності суб'єктів господарювання та підгрунтям для прийняття стратегічних рішень. Кількісна оцінка економічної ефективності відображається через систему показників: з позиції ефективності використання основних фондів підприємства (фондовіддача основних фондів, фондомісткість продукції, рентабельність основних фондів, фондовіддача активної частини основних фондів), з точки зору ефективності використання оборотних засобів (коефіцієнт оборотності обігових засобів, тривалість одного обороту нормованих оборотних засобів, відносне вивільнення обігових засобів), ефективності процесів формування та використання капіталу та кризь призму ефективності використання персоналу підприємства (трудомісткість одиниці продукції, відносне вивільнення працівників, темпи росту продуктивності праці, частка приросту продукції за рахунок росту продуктивності праці, коефіцієнт ефективності використання робочого часу, економія фонду оплати праці) [4, С. 20]. Дослідження ефективності господарської діяльності проведені на прикладі приватного підприємства «Ретра – 3М» (м. Рівне), основною діяльністю якого є виробництво твердопаливних котлів та інших металевих конструкцій, а також яким надаються послуги по налагодженню роботи котлів, здавання в оренду приміщень та зварювальні роботи. На основі даних фінансової звітності у таблиці розраховані основні техніко-економічні показники діяльності підприємства ПП «Ретра – 3М».

Аналіз основних техніко-економічних показників (таблиця) показав, що їх динаміка є нестійкою.

Таблиця
Динаміка основних техніко-економічних показників ПП «Ретра – 3М» за 2013-2015 роки

№	Показники	Од.вим.	Роки			Відхилення			
			2013	2014	2015	абс., +/-		відн., %	
						2014/ 2013	2015/ 2013	2014/ 2013	2015/ 2013
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Обсяг виготовленої продукції	тис.грн	8358,7	9593,4	15469	12	7110,3	14,77	85,06
2	Виручка від реалізації продукції	тис.грн	6908,3	9649,7	15441	2741,4	8533,4	39,68	123,52
3	Середньоспівкова чисельність працівників	осіб	34	31	41	-3,0	7,0	-8,82	20,59
3.1	в тому числі робітників	осіб	22	20	29	-2,00	7,00	-9,09	31,82
4	Середньорічний виробіток працівника	тис.грн/ особу	245,84	309,46	377,29	63,62	131,45	25,88	53,47
5	Середньорічний виробіток робітника	тис.грн/ особу	379,94	479,67	533,41	99,73	153,47	26,25	40,39
6	Фонд оплати праці	тис.грн	569,5	568,4	906,6	-1,1	337,1	-0,19	59,19
7	Середньомісячна заробітна плата працівника	грн	1675,0	1833,55	2211,2	158,55	536,22	9,47	32,01
8	Середньорічна вартість основних засобів	тис.грн	3360,7	4011,4	4959,1	650,65	1598,4	19,36	47,56
8.1	в тому числі активна частина	тис.грн	1482,5	1944	2745,5	461,5	1263	31,13	85,19

продовження таблиці

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
9	Фондозабезпеченість	грн/грн	0,4	0,42	0,32	0,02	-0,08	5,0	-20
10	Фондовіддача	грн/грн	2,49	2,39	3,12	-0,10	0,63	-4,02	25,3
11	Механозабезпеченість	грн/грн	0,18	0,2	0,18	0,03	0	14,25	0,07
12	Фондоозброєність праці	тис.грн/ особу	98,85	129,4	120,95	30,55	22,11	30,91	22,37
13	Механоозброєність праці	тис.грн/ особу	43,60	62,71	66,96	19,11	23,36	43,82	53,58
14	Середньорічний залишок оборотних коштів	тис.грн	1450,8	2780,8	3577,5	1330	2126,7	91,67	146,5 9
15	Коефіцієнт обіговості оборотних коштів	оборотів	4,76	3,47	4,32	-1,29	-0,45	-27,12	-9,35
16	Середньорічна вартість активів	тис.грн	4081,7	5706,8	7040,2	1625,1	2958,5	39,81	72,48
17	Коефіцієнт обіговості активів	оборотів	1,69	1,69	2,19	0	0,5	-0,09	29,59
18	Собівартість реалізованої продукції	тис.грн	4774,8	7866,9	13734	3092,1	8959,9	64,76	187,65
20	Питомі витрати	грн/грн	0,57	0,82	0,89	0,25	0,32	43,55	55,43
21	Прибуток від реалізації	тис.грн	1077,4	843,6	705,8	-233,8	-371,6	-21,7	-34,49
22	Рентабельність виробництва	%	22,56	10,72	5,14	-11,84	-17,43	-	-
23	Рентабельність виробничих фондів	%	22,39	12,42	8,27	-9,97	-14,12	-	-
24	Рентабельність продукції	%	15,60	8,74	4,57	-6,85	-11,02	-	-

У 2014 році, порівняно з 2013, обсяги виготовленої продукції зросли на 1234,7 тис. грн (14,77%), а у 2015 році, порівняно з 2013 – на 7110,30 тис. грн (що спричинено появою нових ринків збуту та збільшенням кількості замовлень). У 2014 та 2015 роках, порівняно з 2013, середньорічний виробіток працівника має тенденцію до зростання, за рахунок збільшення у 2014 році виручки від реалізації продукції на 2741,40 тис. грн, а у 2015 – на 8533,40 тис. грн, та вивільнення середньооблікової чисельності штатних працівників на 3 особи у 2014 році, а також зростання їх кількості на 7 осіб у 2015 році. Фондовіддача основних виробничих фондів незначно зменшилась в 2014 році (з 2,49 грн/грн в 2013 році до 2,39 грн/грн в 2014 році), але в 2015 році дещо зросла – до 3,12 грн/грн, що свідчить про покращення використання основних фондів на підприємстві. Коефіцієнт обіговості активів протягом 2013-2014 років був сталим (1,69 обор.), а в 2015 році значно збільшився – до 2,19 оборотів, тобто, зростання становило 129,6%. Такий результат обумовлений, насамперед, зростанням обсягу виробленої продукції. Собівартість реалізованої продукції зростає відповідно обсягу виробництва: у 2014, порівняно з 2013 – на 3092,10, а у 2015, порівняно з 2013, зросла на 8959,90 тис. грн. Прибуток від реалізації продукції протягом аналізованого періоду стабільно зменшується: з 1077,4 тис. грн в 2013 році до 705,8 тис. грн в 2015 році. Це спричинило в кінцевому результаті динаміку зменшення чистого прибутку: у 2014 році, в порівнянні з 2013, прибуток зменшився на 233,80 тис. грн, а у 2015, порівняно з 2013 – на 371,60 тис. грн.

Оскільки ефективною вважається діяльність, результатом якої є отримання прибутку, представимо графічно динаміку чистого прибутку підприємства та рентабельності продажу продукції ПП «Ретра – ЗМ» за 2013-2015 роки (рисунок).

Рисунок. Динаміка чистого прибутку підприємства «Ретра – 3М» та рентабельності продажу за 2013-2015 роки

Таким чином, проведені розрахунки показали, що існує тенденція прибутку до зниження, що, в свою чергу, знижує ефективність діяльності підприємства в цілому. Отже, необхідно проводити заходи щодо підвищення ефективності господарської діяльності підприємства, до яких відносимо [5]:

1) підвищення технічного рівня виробництва – дозволить впровадити у виробництво нову техніку та удосконалити технологію виготовлення продукції;

2) модернізація діючого устаткування і поліпшення його експлуатації – дозволить без значних витрат капіталовкладень підвищити продуктивність діючого устаткування, знизити трудомісткість, а, отже, виготовити більше продукції;

3) впровадження режиму економії – дозволить раціонально використовувати сировину, матеріали, шукати можливості використання відходів виробництва, раціонально використовувати устаткування, раціонально використовувати енергоносії, знижувати втрати від браку;

4) раціональне використання трудових ресурсів – дозволить за рахунок механізації, автоматизації виробничих процесів знизити трудомісткість виготовлення конкретної продукції, а, отже, і заробітну плату працюючих;

5) удосконалення організації виробництва і праці;

6) економія енергоресурсів – досягається за рахунок інтенсифікації технологічних процесів і впровадження нової техніки і прогресивної технології, скорочення норм витрат на виробництво продукції, зменшення витрат енергії, роботи обладнання в економних режимах, використанні вторинних енергоресурсів.

Висновки. Аналіз економічної ефективності господарської діяльності має важливе як наукове, так і практичне значення. Проблема підвищення ефективності діяльності підприємства в цілому полягає в забезпеченні максимально можливого ефекту на кожен одиницю затрачених трудових, матеріальних і фінансових ресурсів. З її допомогою можна не тільки проаналізувати сумарний результат різних її структурних підрозділів та напрямків діяльності, а й визначити стратегію розвитку, розробити план дій на перспективу, встановити результати використання витрачених ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Мочерний С. В. Основи підприємницької діяльності [Текст] / С. В. Мочерний. – К. : Академія, 2005. – С. 278.
2. Косянчук Т. Ф. Теоретичні засади оцінки ефективності діяльності підприємства за сучасних умов / Т. Ф. Косянчук, С. В. Кучма // Вісник Хмельницького національного університету. – 2014. – № 3. – Т. 3.
3. Габор С. С. Ефективність як економічна категорія / С. С. Габор, В. С. Габор // Інноваційна економіка. – 2012. – № 7. – С. 14–17.
4. Говорушко Т. А. Управління ефективністю діяльності підприємств на основі вартісно-орієнтованого підходу : монографія / Т. А. Говорушко, Н. І. Климаш. – К. : Логос, 2013. – 204 с. – С. 150–168.
5. Шляга О. В. Шляхи підвищення ефективності роботи підприємства / О. В. Шляга. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_7_066.pdf